

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

“Журнал НАМН України”, 2018, т. 24, № 3-4. — С. 349-353.

УДК 61(091)

А. В. Магльований, В. С. Гриновець, В. І. Тищенко

Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, 79010 Львів

ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ВАСИЛЬОВИЧА ДАНИЛЕНКА (до 100-ї річниці від дня народження)

(Представлено акад. НАМН України Д. Д. Зербіном)

Стаття присвячена життю та діяльності Михайла Васильовича Даниленка — видатного лікаря, науковця, члена-кореспондента НАН і НАМН України, Героя Соціалістичної праці, заслуженого діяча науки, доктора медичних наук, професора, ректора Львівського державного медичного інституту у 1964-1981 рр. М. В. Даниленко обирався членом Президії товариства хірургів України, був дійсним членом Міжнародного товариства хірургів. Нагороджений багатьма державними нагородами. У 1999 р. Президентом України відзначений Орденом Богдана Хмельницького.

Ключові слова: хірургія серця, член-кореспондент НАН і НАМН України Михайло Васильович Даниленко, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, історія медицини.

Досліджуючи історію становлення української вищої школи та медичної науки в Україні, сьогодні не можна не згадати Михайла Васильовича Даниленка — людину неординарної долі, лікаря-хірурга, визначного вченого й організатора охорони здоров'я, члена-кореспондента НАН і АМН України, заслуженого діяча науки, доктора медичних наук, професора, ректора Львівського державного медичного інституту 1964-1980 рр. [1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 16, 17, 20, 25].

Народився Михайло Васильович Даниленко 10 серпня 1918 р. в с. Новосимбірськ Орського району Оренбурзької області у сім'ї селян, переселених у XIX сторіччі царським урядом з Полтавщини. Передчасна втрата батьків, важке дитинство та юність у роки воєнного лихоліття сформували і загартували його людські якості, обумовили його переконання на шляху у виборі професії лікаря [1, 2].

М.В. Даниленко закінчив військово-медичний факультет Саратовського медичного інституту. Від грудня 1941 р. він — лікар-хірург, учасник II Світової війни аж до її завершення. У 1941-1945 рр. —

командир окремої медико-санітарної роти, командир медико-санітарного батальйону, начальник са-



Михайло Васильович Даниленко

А. В. Магльований — проректор з науково-педагогічної роботи, д.б.н., професор (vrector_sh@meduniv.lviv.ua)

В. С. Гриновець — доцент кафедри терапевтичної стоматології, к.м.н.

В. І. Тищенко — асистент каф. ортопедичної стоматології, к.м.н.

© А. В. Магльований, В. С. Гриновець, В. І. Тищенко, 2018.

нітарної служби дивізії на Волховському, Калінінському, Центральному, 1-му та 2-му Прибалтійських фронтах. Його військовий шлях відзначений орденами Червоної Зірки (1943) і Вітчизняної війни 2-го ступеня (1944) [18].

Після завершення війни від 1946 р. М. В. Даниленко працює начальником Управління госпіталіями у Вінниці, водночас він — клінічний ординатор кафедри факультетської хірургії Вінницького медичного інституту, очолюваної проф. І. Я. Дейнекою. Під його керівництвом Михайло Васильович виконав і захистив кандидатську дисертацію “Відмінності анатомічної будови очниці та їх прикладне значення” [2, 18].

Від 1947 р. М. В. Даниленко працював на посаді головного лікаря Вінницької обласної клінічної лікарні, далі — доцент і завідувач кафедри факультетської хірургії Вінницького медичного інституту ім. М. І. Пирогова.

У 1953-1955 рр. Михайло Васильович — радник міністра охорони здоров'я Корейської Народно-Демократичної Республіки. У цій країні, знищеній війною, він налагоджував медичну службу, ризикуючи життям, брав участь в ліквідації епідемії холери. Нагороджений найвищою відзнакою КНДР. Запропонував алергічну внутрішньошкірну пробу для діагностики парагонімозу легень і обґрунтував можливість лікування цього захворювання шляхом ендобронхіального введення еметину. Клінічно-експериментальне дослідження плевро-пульмонального парагонімозу М. В. Даниленко узагальнив у докторській дисертації “Відмінності анатомічної будови очниці та їх прикладне значення” (1958 р.), а згодом у монографії [2, 18].

Під керівництвом професора Є. Мешалкіна у Новосибірську Михайло Васильович Даниленко проходить спеціалізацію з торакальної хірургії, а у лютому 1958 р. у Вінниці з успіхом проводить першу операцію на серці. Від 1960 р. М. В. Даниленко працює завідувачем кафедри шпитальної хірургії Вінницького медичного інституту ім. М. І. Пирогова. У цьому ж році він отримує звання професора.

Від вересня 1964 р. до січня 1981 р. професор Михайло Васильович Даниленко — ректор Львівського медичного інституту і завідувач кафедри торакальної хірургії.

Наприкінці 1964 р. з ініціативи М. В. Даниленка у Львівській обласній клінічній лікарні відкрито торакальне відділення. Знадобилося більше року на розпрацювання і втілення у практику апарата штучного кровообігу власної конструкції.

Першу операцію на “сухому серці” з приводу природженої вади серця Михайло Васильович провів 12 квітня 1966 р. за участю Д. Бабляка,

М. Павлюка, І. Мітюка, В. Голубченка, І. Юрчука, Р. Орача та ін. [5].

Підсумком п'ятирічної роботи проф. М. В. Даниленка у Львові стала написана у співпраці з Д. Є. Бабляком монографія “Хірургічне лікування мітрального стенозу” (1970). В основу лягли власні спостереження за 700 оперованими хворими. Видання ілюстроване фаховими малюнками канд. мед. наук А. І. Медеяна. На Міжнародній виставці у 1971 р. в Ляйпцігу книга та автори відзначені Почесним дипломом.

Результати аналізу 4297 наркозів трихлоретиленом у хірургічній практиці лягли в основу монографії “Трихлоретиленове знеболювання” М. В. Даниленка, А. П. Чепкого, І. Д. Тимчука (1971). У книзі зроблено аргументований висновок про можливість знеболювання трихлоретиленом при найрізноманітніших операціях, крім довготривалих втручань, при яких цей наркоз не запобігає суттєвим розладам гемодинаміки. 775 клінічних спостережень після глибоких експериментальних досліджень представлений у монографії “Спонтанний (патологический) пневмоторакс” колективом авторів на чолі з Д. П. Чухрієнком і М. В. Даниленком (1973). “Пневмоторакс, який ускладнює... захворювання та пошкодження легень, трапляється зі зростаючою частотою, а цифра діагностичних і тактичних помилок, незадовільних результатів лікування (рецидиви, емпієми) залишається високою. Тому книгу з зацікавленням і користю прочитають лікарі різних спеціальностей”. Цим висновком у журналі “Грудная хірургія” (1975) закінчується оцінка цієї праці.

У монографії “Коригуюча терапія” (1974), побудованій на багаторічних власних спостереженнях і аналізі значної кількості літературних джерел, М. В. Даниленко запропонував нову концепцію щодо ролі мікроциркуляторних порушень у патогенезі слабкості скорочувальної функції міокарда, висунувши оригінальну ідею синдромного підходу до патологофізіологічних зрушень в організмі, які виникають у зв'язку з операційною травмою і застосуванням знеболювання. У монографії особливе місце відведено коригуючій терапії при штучному кровообігу і ускладненнях, обумовлених набряком мозку. У висновку рецензії М. І. Бураковського в журналі “Грудная хірургія” (1975) зазначено: “Хоч в анотації сказано, що книжка розрахована на хірургів й анестезіологів, ми не сумніваємося, що коло зацікавлених читачів, практикуючих лікарів і наукових працівників буде значно ширше”.

У 1964 р. у Львівському державному медичному інституті здійснено фармакологічні дослідження ді-мексиду, ресинтезованого і очищеного М. М. Турке-

вичем. М. В. Даниленко три роки поспіль в умовах експерименту й у клініці глибоко вивчав цей препарат і отримав попередні сприятливі результати. Це дозволило Михайлові Васильовичу ініціювати й організувати широкомасштабні дослідження на дев'яти кафедрах Львівського медінституту, у трьох НДІ Москви, Вільнюса, Ленінграда й у клініці загальної хірургії 2-го Московського медінституту. У 1971 р. фармакологічний комітет дозволив медичне застосування і виробничий випуск дімексиду. Монографія М. В. Даниленка і М. М. Туркевича "Клінічне застосування дімексиду" (1976) стала результатом більш ніж десятирічного вивчення препарату. І зараз, вже у XXI столітті, дімексид не тільки не втратив свого терапевтичного значення, але у багатьох випадках не має альтернативи [22].

Значне місце у науковій творчості М. В. Даниленка посідає історія торакальної хірургії і вищої медичної освіти. Йому належить "Історичний нарис хірургії серця" — від його джерел і до наших днів. У квітні 1969 р. М. В. Даниленко підтримав пропозицію про переклад з латинського рукопису підручника хірургії доктора І. Л. Бідлоо, відомого у Європі, за яким у 1710-1735 р. велося викладання у Московській медико-хірургічній школі, і взяв на себе обов'язки титульного редактора. Видання цього підручника є плодом багаторічної роботи спеціалістів різного профілю під керівництвом Михайла Васильовича Даниленка. Не тільки хірурги, але всі, хто цікавиться історією медичної науки, високо оцінюють це унікальне видання. У передмові акад. Б. В. Петровський зазначив: "Вихід у світ "Наставлення для изучающих хирургию в анатомическом театре" Н. Л. Бидлоо — значна подія для історії науки не тільки у нашій країні, але і за кордоном" [8].

Професор М. В. Даниленко опублікував близько 400 праць, серед них 10 монографій і книг, 7 авторських свідоцтв на винаходи присвячених головним чином проблемам грудної хірургії й анестезіології. У 1961-1979 рр. під його керівництвом видано 10 наукових збірників і матеріалів праць. У третьому виданні Великої медичної енциклопедії він був редактором редакційного відділу "Кардіоваскулярна хірургія. Трансплантологія органів і тканин"; входив до складу редакційної колегії журналу "Клінічна хірургія", а також республіканського міжвідомчого збірника "Грудная хирургия" [11, 14, 23].

Багато часу і уваги Михайло Васильович приділяв міжнародним контактам. Починаючи з 60-х років брав участь у міжнародних заходах, присвячених торакальній хірургії — у 1961 р. він був делегатом Міжнародного конгресу хірургів в Ан-

глії і Ірландії, у 1967 р. — Міжнародного конгресу хірургів у США і Канаді, перебував у службових відрядженнях в Італії (1970) та Данії (1972). В 1971 р. брав участь у Міжнародній виставці та наукових конференціях з питань торакальної хірургії в Берліні. Відзначений подяками від керівництва НДР. З 1970 року відбувалися тісні наукові контакти з хірургами Угорщини, завдяки яким відбувалися неодноразові візити в Будапешт, Печ, виступав з доповідями на спільних українсько-угорських конференціях з питань торакальної хірургії та анестезіології. У 1976 році обраний почесним науковцем і почесним ректором медичного інституту міста Печ.

У 1975 р. М. В. Даниленко організував наукові контакти з Люблінською медичною академією (Польща), завдяки яким за участь у з'їздах і наукових конференціях по торакальній хірургії і анестезіології отримано Почесні відзнаки Люблінської медичної академії.

У 1977 р. професор М. В. Даниленко брав участь у конгресі Міжнародного товариства хірургів в Кіото (Японія). Упродовж 1970-1975 рр. він неодноразово перебував в складі делегації торакальних хірургів у США. Американські хірурги добре знали професора Даниленка і високо оцінювали його лікарський досвід і хірургічну майстерність, а також те, як він успішно поєднував практичну хірургію з одночасним керівництвом передовим навчальним і дослідницьким центром — Львівським державним медичним інститутом та кафедрою торакальної хірургії. Зустрічі з американськими хірургами відбувались у містах Детройт, Чикаго, Нью-Йорк. У США Михайло Васильович мав зустрічі та дискусії і з видатним торакальним хірургом Майклом Еліс ДеБейкі, з яким обговорювались можливості застосування штучного серця [2, 18].

У 1975 р. професор М. В. Даниленко обраний членом-кореспондентом Академії медичних наук СРСР, а в 1978 р. за великі заслуги у розвитку охорони здоров'я, багаторічну плідну науково-педагогічну діяльність і у зв'язку з шестидесятилітнім ювілеєм йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Упродовж своєї багатолітньої праці М. В. Даниленко створив видатну львівську наукову хірургічну школу торакальних хірургів. До його заслуг належить також розробка і впровадження в практику апарата штучного кровообігу. Серед його учнів — 16 докторів і 60 кандидатів наук. Як науковий керівник, він володів прекрасною здатністю створювати сприятливий для колективної творчості психологічний клімат. Не менш важливим є його вражаюче вміння залучати до розпрацювань

масштабних проблем представників різних медичних і немедичних спеціальностей, об'єднувати їх зусилля у вирішенні запланованої програми.

Багато праці і енергії вклав Михайло Васильович у зміцнення матеріально-технічної бази медінституту, створив більше десятка нових кафедр. У 1971 р. відкрито теоретичний корпус інституту, згодом збудоване студентське містечко для студентів і курсантів (5 гуртожитків), реконструйовано головну площу університету, де встановлено величний пам'ятник лікарям, які загинули у роки Другої світової війни [2, 18].

Значну увагу М. В. Даниленко приділяв розвиткові культури і спорту в медичному інституті — створення та становлення за його сприяння народного танцювального ансамблю “Горицвіт”, вокально-інструментального ансамблю “Медикус”, здобуття високих спортивних досягнень студентами-спортсменами інституту на Чемпіонатах Європи, Світу та Олімпійських іграх. З метою створення умов для оздоровлення студентів та співробітників інституту було побудовано спортивно-оздоровчі табори, зокрема СОР “Медик” на березі озера Пісочне в смт. Шацьк, Волинської області. Михайло Васильович Даниленко був членом правління товариства хірургів, членом Президії товариства хірургів України, а також дійсним членом

Міжнародного товариства хірургів, обирався депутатом Львівської обласної ради [25].

М. В. Даниленко — заслужений діяч науки України (1968), член-кореспондент НАН України (1993), АМН України (1992), член-кореспондент РАМН, заслужений діяч науки і техніки УРСР (1968); член-кореспондент АМН СРСР (1975), АМН і НАН України (1991), почесний доктор Печського медичного університету (Угорщина). Нагороджений орденами, зокрема орденом Державного Прапора II ступеня КНДР, дев'ятьма медалями, йому було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної праці. У 1999 р. Президентом України відзначений орденом Богдана Хмельницького та медаллю “Захиснику вітчизни” [1, 4, 6, 9, 15, 19, 24].

У 2002 р. Михайло Васильович Даниленко після тяжкої хвороби відійшов у вічність, похований у Львові.

Михайло Васильович Даниленко зробив значний внесок у розвиток світової та української науки і практичної медицини, в історію Львівського державного медичного інституту, сьогодні — національного медичного університету імені Данила Галицького і сьогодні, у 100-ту річницю від дня народження, він залишається в серцях своїх соратників та учнів.

Список використаної літератури

1. *Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького — 230. Історичне ювілейне видання* / Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, А. Маглюваній, О. Луцик, В. Гриновець, А. Гриновець // Зіменковський Б. С., Гжегоцький М. Р., Маглюваній А. В. і ін. ред. — Київ: ТОВ “Видавничий центр “Логос Україна”, 2014. — С. 27.
2. *Зіменковський Б. С., Маглюваній А. В., Гриновець В. С., Тищенко В. І.* Михайло Васильович Даниленко — лікар, науковець, громадянин. — Львів, Кварт, 2008. — 158 с.
3. *Ганіткевич Я.* Історія української медицини в датах і іменах. Львів, НТШ, 2004. — 236 с.
4. *Герой Соціалістического Труда.* Хирург, учений, вихователь // *Медицинская газета.* — 25 серпня 1978 г. — С. 1.
5. *Дейнека І. Я., Мар'єнко Ф. С.* Короткі нариси з історії хірургії в Українській РСР. — Київ: Здоров'я, 1968. — С. 130, 138.
6. *Демпко Г.* Таке яскраве життя... // *Медичні кадри.* — 18 лютого 1976 р. Учені вузів Української РСР. — Київ, 1968. — С. 138-139.
7. *Зіменковський Б. С., Павловський М. П., Оборін М. О.* М. В. Даниленко // *AMLVII.* — 2002. — № 4. — С. 120-122.
8. *Камчатнов Р. А., Оборін Н. А., Яковлев В. С. М. В. Даниленко* Библиографический указатель Львов, 1980. — 63 с.
9. *Каневская М. Г., Хорошко В. И., Костенко Д. И., Павленко Р. И., Ткаченко В. К.* Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий. Киев, 1976. — С. 43.
10. *Куц О.* Академік Михайло Васильович Даниленко — лікар-кардіолог і організатор медичної освіти // *Alma Mater.* — 2004. — № 3 (168). — С. 7-8.
11. *Михаил Васильевич Даниленко — хирург, ученый, ректор* // *Львовская правда.* — 9 серпня 1978 г. — С. 1.
12. *Михаил Васильевич Даниленко.* (К 60-летию со дня рождения) // *Врачебное дело.* — 1978. — № 9. — С. 141-143.
13. *Михаил Васильевич Даниленко* (К 70-летию со дня рождения) // *Хирургия.* — 1988. — № 10. — С. 146-147.
14. *Нова сторінка, відкрита львівськими кардіохірургами, з республіканської науково-практичної конференції* // *Медичні кадри.* — 11 жовтня 1978 р. — С. 2.
15. *Новини* // *Молода Галичина.* — 23 серпня 1996.
16. *Учені вузів Української РСР.* — Київ, 1968. — С. 138-139.
17. *Оборін Н. А.* Даниленко Михаил Васильевич. БМЭ. Изд. 3-е, т. 6, 1977. — С. 580.
18. *Особова справа № 70995.* Архів ЛНМУ імені Данила Галицького.
19. *С високою нагородою* // *Львовская правда.* — 10 серпня 1978 г. — С. 1.
20. *Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006* / Зіменковський Б. С., Гжегоцький М. Р., Луцик О. Д. — Львів, Наутилус, 2006. — 416 с.

21. *Тельнов Г.* Один день хірурга // Вільна Україна. — 8 вересня 1978 р. — С. 4.
22. *Юнко М.* Винахідницька творчість хірургів // Медичні кадри. — 9 червня 1976 р.
23. *Шоймер Г.* Товариш серце // Львовская правда. — 9 серпня 1978 г. — С. 3.
24. *Popov V.* Diszdoktor. Faklya, k. XX, 1976, sz. 20, 18.
25. *International society of surgery societe internationale de chirurgie ISS/SIC* 1991. — P. 119.

Одержано 12.06. 2018

**ПАМ'ЯТИ МИХАИЛА ВАСИЛЬЕВИЧА ДАНИЛЕНКО
(К 100-летию со дня рождения)**

А. В. Маглеваний, В. С. Гриновец, В. И. Тищенко

Львовский национальный медицинский университет им. Данила Галицкого, 79010 Львов

Статья посвящена жизни и деятельности Михаила Васильевича Даниленко — выдающегося врача, ученого, члена-корреспондента НАН и АМН Украины, Героя Социалистического труда, заслуженного деятеля науки, доктора медицинских наук, профессора, ректора Львовского государственного медицинского института в 1964-1981 гг. М. В. Даниленко избирался членом Президиума общества хирургов Украины, был действительным членом Международного общества хирургов. Награжден многими государственными наградами. В 1999 г. Президентом Украины отмечен Орденом Богдана Хмельницкого.

**IN MEMORY OF MIKHAIL VASILYEVICH DANILENKO
(on the 100th anniversary of the birth)**

A. V. Mahliovanyj, V. S. Hrynovets, V. Y. Tyshchenko

Lviv National Danylo Halytskyj Medical University Ministry of Health Ukraine, 79010 Lviv

Episodes of the life and professional work of Mychail Vasylovytch Danylenko — great doctor, Scientist, Associate Member of National Academy of Sciences and Academy of National Medical Sciences of Ukraine, Hero of Socialist labour, honoured worker of science, Doctor of Medical Sciences, professor, Rector of Lviv State Medical Institute in the period of 1964-1980 years. M. V. Danylenko was elected the member of Ukrainian Association of Surgeons and was the Member of the International Association of Surgery. He was rewarded with a number of state orders. In 1999 was marked by the President of Ukraine and rewarded the order of Bohdan Khmelnytskyj.